

МАТЕРИАЛЫ XVII РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
СТУДЕНЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«ЯЗЫК. ОБЩЕСТВО. МЕДИЦИНА»

СЕКЦИЯ

«БЕЛАРУСКАЯ МОВА І КУЛЬТУРА»

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ КУЛЬТУРНЫЯ
ТРАДЫЦЫІ І СУЧАСНАСЦЬ

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Адамовіч Г.Ф., студэнтка 1 курса лячэбнага факультэта

Кафедра сацыяльна-гуманітарных навук

Навуковы кіраўнік – к. гіст. н., дацэнт Стасевіч М.П.

Сёння ў крамах такія вялікі выбар лялек. А ці заўсёды так было? Вядома, не. Калісьці, шмат гадоў таму назад, нашы продкі рабілі лялек сваімі рукамі. У Беларусі самымі распаўсюджанымі народнымі лялькамі з’яўляюцца лялькі, якія зроблены з гліны, дрэва, тканіны, саломы. Акрамя таго, для вырабу лялек выкарыстоўвалі лучынкi, шышкі, жалуды. І лялька служыла не толькі для забавы, а была аб’рэгам [1].

Лялька суправаджала чалавека на працягу ўсяго жыцця. Перад тым, як у сям’і народзіцца дзіцятка, матуля рабіла **ляльку-пелянашку** і падвешвала яе над зыбкай будучага дзіцяці. Каб тая бавіла і засцерагала яго.

Для маленькага дзіцяці, якое часта прачыналася па начах, маладыя маці выраблялі са зношанай вопраткі тры або пяць **Начніц** і выстаўлялі іх на акно пад месячнае святло. Пры гэтым прамаўлялася замова: “Гуляйце з лялькамі, а не чапайце майго дзіцяці”.

Дзіця падрасцала, і яго трэба было нечым заняць, пакуль маці займалася хатнімі справамі. Яна клала дзіцяці ў калыску ляльку **Зайчык-на-пальчык**, і дзіця ўжо не заставалася адно – яно было з сябрам і цацкай у адной асобе [2].

Першая лялька, якую дзіця павінна было зрабіць само ва ўзросце 3-4 гадоў, – гэта лялька **Аддарак-на-падарунак**. Лялечка дапамагала навучыць дзіця падзяцы.

Лялькамі больш цікавіліся дзяўчынкі. Сяброўка-лялечка **Жаданніца** была ў кожнай дзяўчынкі ў вёсцы. Яна лічылася толькі жаночым аб’рэгам. Часцей за ўсё яе стваралі толькі ў дзяцінстве, захоўваючы на ўсё жыццё.

Вясной дзяўчаты дарылі адна адной лялькі з валасамі незвычайнага колеру. Гэтыя лялькі **Вяснушкі** мелі сілу аб’рэга маладосці і прыгажосці.

Напярэдадні Купалля рабілі ляльку **Купаўку**, якую пускалі па рацэ, каб яна пацягнула за сабой усе немачы і прыкрасці. Ляльцы было суджана жыць усяго адзін дзень.

У час вяселля маладым дарылі ляльку **Неразлучнікі**. Сімвал яднання мужчыны і жанчыны пасля вяселля. Сакрэт сапраўдных неразлучнікаў у тым, што іх рабілі з аднаго непадзельнага квадрата тканіны з агульнай рукой, і пры вырабе чырвоная нітка лёсу ні разу не абрывалася. Гэтая лялька захоўвалася ў куфры да смерці аднаго з сужэнцаў, і з ёю яго хавалі [3].

Зразумела, што ў замужняй жанчыны шмат клопатаў. Лялька **Дзесяціручка** была заклікана спрыяць ў хатніх справах гаспадыні дома. Такую ляльку, зробленую з падола сукенкі маці, сяброўкі дарылі нявесце на вяселлі, каб тая ўсё паспявала.

Таксама дарылі маладой гаспадыні, каб добра гатавала, ляльку **Каша**, якая прыкладалася да чыгунка: крупы насыпалі па калена, вады налівалі па пояс, тады кашы атрымлівалася па шыю.

Раней свае беды і крыўду ўжо змалку можна было расказаць ляльцы **Сучешніцы**, якую робяць абавязкова з матчынага падолу і захоўваюць у хаце да той пары, пакуль яна не зносіцца ўшчэнт [4].

Раней гаспадыні заўжды трымалі на покуці ачышчальную ласкутную ляльку, **Скарбонку-Траўніцу**. Мяшочак-спадніцу набівалі духмянымі заспакаяльнымі травамі, якія змянялі раз на два гады. Калі хтосьці хварэў, то мяшочак ставілі ля ложка, каб травяны пах адганяў ад яго злых духаў хваробы.

Пасля заканчэння збору ўраджаю сяляне адбіралі самае лепшае, адборнае зерне, каб напоўніць ім ляльку **Зернявушку** або **Крупенічку**. Мяшочак прыбіралі і беражліва захоўвалі да наступнай сяўбы ў Чырвоным куце хаты побач з абразамі. Вясною з лялькі бралі першую жменю для новага ўраджаю.

Традыцыйная тканевая лялька была безаблічная. Лічылася, што калі лялька будзе ўжо вельмі падобнай на чалавека, то ў яе ўселяцца злы дух. А лялька без твару лічылася прадметам неадушаўлёным, недаступным для ўсялення ў яго ліхіх сіл, а значыць, і бяшкоднай для дзіцяці.

Лялькі абярэгі абавязкова робяцца з добрымі, светлымі думкамі, работа выконваецца на каленях, спосабам намотвання нітак і стужак на аснову. Такі спосаб вырабу лялькі завецца "мотанка". Задача народнай лялькі–абараніць чалавека ад “злых сіл”, прыняць на сябе хваробы і няшчасці, павысіць дабрабыт чалавека. Стварэнне лялек–вельмі цікавае мастацтва, бо яно не проста адлюстроўвае ўменні народа–творцы, але і пераносіць нас у культуру нашых продкаў, адлюстроўвае цікавыя падзеі ў жыцці людзей.

Сёння самаробная лялька–сімвал нацыянальнай ідэнтыфікацыі, гістарычны артэфакт і, нарэшце, прадмет беларускага народнага побыту і інтэр’еру. Яна нясе на сабе адбітак сацыяльнага ладу грамадства, узроўню яго культуры, нацыянальных мастацкіх традыцый і эстэтычных запатрабаванняў [5].

ЛІТАРАТУРА:

1. Сутнасць беларускай народнай цацкі [Электронны ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bspu.by/bitstream/doc/21669/1/Сутнасць%20беларускай%20народнай%20цацкі.pdf>. – Дата доступа: 28.10.2017.

2. Радзіма мая Беларусь [Электронны ресурс]. – Режим доступа: <http://galinaartemenko.livejournal.com/511839.html>. – Дата доступа: 28.10.2017.
3. Блоги и клубы Яндекса [Электронны ресурс]. – Режим доступа: http://clubs.ya.ru/4611686018427388227/replies.xml?item_no=26961&ncrnd=7438
http://clubs.ya.ru/4611686018427388227/replies.xml?item_no=26961&ncrnd=7438. – Дата доступа: 28.10.2017.
4. Культура Гомельщины [Электронны ресурс]. – Режим доступа: <http://gomeloblkultura.by/index.php?newsid=1275>. – Дата доступа: 28.10.2017.
5. Материалы музея «Беларуская хатка» СШ №35 имени Н. А. Волкова г. Гродно.

НАПАЛЕОН ОРДА

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Бабок К.А., студэнтка 4 курса педыятрычнага факультэта

Кафедра рускай і беларускай моў

Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Напалеон Матэуш Тадэвуш Орда – беларускі і польскі літаратар і кампазітар, музыкант, мастак, скульптар, педагог.

Нарадзіўся ў радавым маёнтку Варацэвічы Пінскага павета Мінскай губерні (цяпер – вёска ў Іванаўскім раёне Брэсцкай вобласці). Скончыў школу ў Свіслачы. У 1823 годзе паступіў у Віленскі ўніверсітэт, дзе вывучаў матэматыку. Быў арыштаваны за ўдзел у дзейнасці нелегальнага студэнцкага таварыства «Заране». За ўдзел у паўстанні 1831 года ўзнагароджаны крыжам ордэна «Virtuti Militari». Пасля падаўлення паўстання ў 1833 пасяліўся ў Парыжы. Пасябраваў з Адамам Міцкевічам, Фрэдэрыкам Шапэнам. Браў урокі кампазіцыі і гульні на фартэпіяна ў яго і Ферэнца Ліста. З 1833 браў урокі малявання ў студыі Ф. Жэрара. У падарожжах па Францыі, Аўстрыі, Шатландыі, Бельгіі, Галандыі, Іспаніі, Партугаліі, Паўночнай Афрыцы маляваў пейзажы, галоўным чынам гарадскія віды. Аўтар паланэзаў, мазурак, вальсаў, нацюрнаў, “Граматыкі польскай мовы для французаў”, выдаў “Граматыку музыкі” і альбом відаў губерняў Гродзенскай, Віленскай, Мінскай, Ковенскай, Валынскай, Падольскай і Кіеўскай, матэрыял для якога сабраў падчас сваіх падарожжаў.

На кожным малюнку Орды ёсць невялікая дэталёвая нязмушана, нібы незнарок, намаляваныя людзі.

Творчым і жыццёвым крэда мастака былі словы: «Хто хоць жменняй зямлю носіць, той зможа насыпаць гару». Імя мастака і яго творчасць добра вядомыя ў Беларусі і Польшчы. Выдаваліся асобныя альбомы яго малюнкаў, каталогі твораў.